

ΧΕΝΡΙΚ ΊΨΕΝ
ΤΟ ΚΟΥΚΛΟΣΠΙΤΟ
ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΕΜΒΑΘΥΝΣΗΣ Β' ΛΥΚΕΙΟΥ

ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΠΙΤΥΧΙΑΣ	ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΠΑΡΚΕΙΑΣ
<p>Να αναγνωρίζουν τα βασικά «γένη» της λογοτεχνίας (ποίηση /πεζογραφία / θέατρο) και τα κειμενικά είδη (είδη ποιημάτων – αφηγηματικών κειμένων– θεατρικών έργων).</p>	<p>1.το είδος ενός λογοτεχνικού κειμένου, όπως συνάγεται από τα εσωτερικά στοιχεία του:</p> <p>- η αφήγηση στον ποιητικό, πεζό και θεατρικό λόγο: διηγήσεις σε πεζό ή έμμετρο λόγο, χωρισμός σε κεφάλαια ή σκηνές (έπος, μυθιστόρημα, διήγημα)</p> <p>-δράμα / θέατρο: <u>δομικά στοιχεία θεατρικού κειμένου: σκηνικές οδηγίες, πράξεις, σκηνές, πρόσωπα, χώρος, χρόνος.</u></p>
<p>Να κατανοούν και να αναγνωρίζουν τα χαρακτηριστικά του ρεαλισμού στην πεζογραφία και το θέατρο.</p>	<p>1.Χαρακτηριστικά του ρεαλισμού στην πεζογραφία και στο θέατρο:</p> <ul style="list-style-type: none"> - πιστή απόδοση της πραγματικότητας, επιδίωξη της αντικειμενικότητας, αληθοφάνεια, πειστικότητα - αντικειμενική αφήγηση: ελαχιστοποίηση της παρουσίας του συγγραφέα, αίσθηση «θεατρικής» αμεσότητας - ακρίβεια της παρατήρησης και ζωντάνια της λεπτομέρειας - περιγραφή οικείων θεμάτων, γεγονότων από την καθημερινότητα και τη ζωή απλών ανθρώπων
<p>Να εντοπίζουν στα λογοτεχνικά κείμενα και να κατανοούν τους τρόπους με τους οποίους διαμορφώνονται οι σχέσεις των ανθρώπων.</p>	<p>1.ανθρώπινοι χαρακτήρες μέσα από λογοτεχνικά κείμενα σε διαφορετικές εποχές και κοινωνικά περιβάλλοντα</p> <p>2. σχέσεις ανάμεσα στους κατέχοντες δύναμη (πολιτική, οικονομική) και τους αδύναμους</p> <p>3.σχέσεις ανάμεσα στα δύο φύλα</p> <p>4.σχέσεις ανάμεσα στα παιδιά και τους ενήλικες, η «κρίση της εφηβείας» στον δρόμο προς την ενηλικίωση</p> <p>5.θετικές και αρνητικές στάσεις που διέπουν τις ανθρώπινες σχέσεις: αγάπη, έρωτας, αλληλεγγύη, σεβασμός, επιβολή, βία, διακρίσεις, αλλοτρίωση, μοναξιά, περιθωριοποίηση.</p>

ΧΕΝΡΙΚ ΊΨΕΝ ΤΟ ΚΟΥΚΛΟΣΠΙΤΟ

Χένρικ Ίψεν (1828-1906):

- Πρόκειται για τον σημαντικότερο Νορβηγό δραματουργό και έναν από τους βασικούς αναμορφωτές του παγκόσμιου ρεαλιστικού κοινωνικού θεάτρου
- Γόνος πλούσιας οικογένειας η οποία ωστόσο ξέπεσε κοινωνικά όταν ο Ίψεν ήταν ακόμη παιδί.
- Η χρεοκοπία και η ταξική πτώση της οικογένειας έπαιξαν μεγάλο ρόλο στο μετέπειτα έργο του Ίψεν. Οι χαρακτήρες στα έργα του συχνά καθρεφτίζουν τους γονείς του, και τα θέματα του συχνά ασχολούνται με θέματα **οικονομικών δυσκολιών**.

Ο κοινωνικός ρεαλισμός του Ίψεν:

- Το 1863 και για 13 χρόνια ο Ίψεν εργάζεται στο Θέατρο της Χριστιανίας (σημερινό Όσλο) ως συγγραφέας, σκηνοθέτης, δραματολόγος και παραγωγός. Μέσα από την επαφή του με τη **θεατρική πρακτική** ανέπτυξε πολύ συγκεκριμένο και σύγχρονο όραμα για το θέατρο, γεγονός που επηρέασε άμεσα τη δραματουργία του.
- Επιθυμία του Ίψεν ήταν η απομάκρυνση από τα ρομαντικές κωμωδίες της εποχής. Πίστευε ότι η θεατρική σκηνή έπρεπε να απεικονίζει πραγματικές καταστάσεις και πραγματικούς ανθρώπους. **«Κάθε σκηνή και κάθε εικόνα θα έπρεπε κατά το δυνατόν να είναι αντανάκλαση της πραγματικότητας. Το ίδιο αληθινή με τη ζωή από όλες τις απόψεις».**
- Αυτές του οι απόψεις περνούν συχνά στις λεπτομερείς **σκηνικές οδηγίες** των έργων του (ύψος της υποκριτικής, χρήση σκηνικά αντικείμενα, κοστούμια, φωτισμοί, σκηνογραφικές λύσεις)
- Η φήμη του ως «επαναστάτη» προέκυψε κυρίως από την κοινωνική θεματολογία των έργων που σκανδαλίζουν τους καθώς πρέπει Νορβηγούς: ασκεί κριτική στο κοινωνικό και πολιτικό σύστημα, στην οικονομία, στη θρησκεία, στον γάμο, στη θέση της γυναίκας, στο θέμα της μητρότητας.
- Καταλήγει στη θέση ότι μόνο ο άνθρωπος που είναι **κύριος της θέλησής του και ηθικά ελεύθερος** μπορεί να είναι ευτυχισμένος.

Το κουκλόσπιτο ή Νόρα (Et Dukkehjem):

- Είναι το δεύτερο από την κατηγορία των «**κοινωνικών**» του έργων
- Γράφεται το **1879** και τον Δεκέμβριο δημοσιεύεται σε οκτώ χιλιάδες αντίτυπα. Το βιβλίο έγινε αμέσως επιτυχία και η πρώτη έκδοση εξαντλήθηκε σε λιγότερο από ένα μήνα. Το έργο προκάλεσε έντονες διαμάχες, τόσο στη δημόσια, όσο και στην ιδιωτική ζωή του τόπου.

- Ο τίτλος «Νόρα» προέκυψε από την επιθυμία πολλών γυναικών πρωταγωνιστριών της εποχής να ερμηνεύσουν τον ρόλο, με στόχο να δοθεί έμφαση στον συγκεκριμένο χαρακτήρα. Ωστόσο, ο τίτλος αυτός είναι παραπλανητικός. Ο ακριβής τίτλος είναι *Το σπίτι της κούκλας*, τίτλος που ανταποκρίνεται ακριβέστερα στο περιεχόμενο του έργου. Η Νόρα μεγαλώνει σαν μια κούκλα σε ένα κουκλόσπιτο, πρώτα στο σπίτι του πατέρα της και έπειτα στου άντρα της. Η ίδια στη συνέχεια μεγαλώνει τα παιδιά τους σαν να είναι οι δικές της κούκλες. Πάντα υιοθετούσε τα πιστεύω και τα θέλω των ανδρών. Ποτέ δεν της δόθηκε ο χώρος για να αναπτύξει της δική της προσωπικότητα και αυθυπαρξία. Αυτός είναι και ο λόγος που εγκαταλείπει το κουκλόσπιτο. Για να βρει τον εαυτό της.

Νόρα (γυναίκα) ≠ Χέλμερ (άνδρας)

Τα δύο γράμματα του Κρόγκσταντ γίνονται η αφορμή για να αποκαλυφθεί η δυσλειτουργική σχέση της Νόρας και του Χέλμερ. Το πρώτο γράμμα πυροδοτεί την οργή του Χέλμερ και την απόρριψη της γυναίκας του, αποκαλύπτοντας ότι για τον ίδιο πάνω από όλα είναι η εικόνα του στην κοινωνία. Το δεύτερο γράμμα δείχνει πόσο ασταθής είναι στις απόψεις του, καθώς γίνεται μια πλήρης μεταστροφή στη συμπεριφορά του, όταν όμως πια νιώθει ασφαλής.

Ο κόσμος της Νόρας:

- Η Νόρα αρχικά πιστεύει ότι ο Χέλμερ θα πάρει όλο το βάρος πάνω του για να την προστατεύσει. Αυτό είναι το θαύμα που περιμένει.
- Η ίδια είναι έτοιμη να αυτοκτονήσει για να σώσει την υπόληψή του.
- Η πράξη της Νόρας ερμηνεύεται από την ίδια ως πράξη αγάπης προς τον σύζυγο που την κάνει να νιώθει χρήσιμη και περήφανη.
- Η εγωκεντρική αντίδραση του Χέλμερ και το γεγονός ότι βάζει πάνω από αυτήν την υπόληψή του την φέρνει αντιμέτωπη με την κενότητα του γάμου και της σχέσης τους.
- Συνειδητοποιεί ότι δεν υπήρξε παρά μια κούκλα που διασκέδαζε και υπηρετούσε τους άνδρες, τον πατέρα και τον σύζυγο.
- Απελευθερωμένη πια, θέτει υπό αμφισβήτηση τα πάντα: τον γάμο, την κοινωνία, τη μητρότητα, τους νόμους, τη θρησκεία, τον έρωτα. Το μεγαλύτερο και πρώτιστο χρέος της είναι απέναντι στον εαυτό της. Να βρει την αλήθεια μέσα της. Τότε μόνο θα μπορέσει να είναι σωστή στους υπόλοιπους ρόλους. Για το λόγο αυτό εγκαταλείπει την οικογενειακή εστία.
- Καταλήγει στο ότι δεν πρέπει να υπάρχει περιορισμός στην **ατομική ελευθερία**.

Ο κόσμος του Χέλμερ:

- Είναι μια ασυγχώρητη, ανώριμη, εγκληματική πράξη.
- Δεν είναι διατεθειμένος να πάρει την ευθύνη και θέτει τη Νόρα υπό περιορισμό.
- Απορρίπτει αμέσως τη Νόρα, γεγονός που αποδεικνύει ότι η αγάπη του για αυτήν είναι φαινομενική.
- Της απαγορεύει να μορφώσει τα παιδιά, αλλά θα παραμείνει στο σπίτι για τα μάτια του κόσμου.
- Τον ενδιαφέρει εγωκεντρικά η προσωπική του εικόνα στην κοινωνία.
- Δεν έχει σημασία πια η ευτυχία αλλά να σωθεί η εικόνα. Ο Χέλμερ υποκύπτει στην υποκρισία, προτιμώντας τα φαινόμενα από την αλήθεια
- Εκπροσωπεί τους θεσμούς και τις αρχές της ανδροκρατούμενης κοινωνίας του.

Η κοινωνική κριτική του Ίψεν

Με το *Κουκλόσπιτο* ο Ίψεν θέτει υπό αμφισβήτηση:

- τον θεσμό του γάμου
- τη σχέση του συζυγικού ζεύγους
- τη θέση της γυναίκας στον γάμο και την κοινωνία
- τη μητρότητα
- το τι είναι ηθικά σωστό σύμφωνα με την εποχή
- τη θρησκεία
- τους νόμους

Παρά το γεγονός ότι ο Ίψεν θίγει πολλά κοινωνικά ζητήματα, τα έργα του και ιδιαίτερα το *Κουκλόσπιτο* έγιναν ένα ισχυρό όπλο για το **φεμινιστικό κίνημα** σε όλη την Ευρώπη, ακόμη και στην Ελλάδα. Η πολεμική που δέχτηκε το έργο και ο συγγραφέας έγινε αφορμή για δημόσια συζήτηση για τη θέση της γυναίκας στην κοινωνία, συζήτηση που έθεσε τη σκανδιναβικές χώρες επικεφαλής σε τέτοια ζητήματα.

Ο ρεαλισμός του Ίψεν:

Το *Κουκλόσπιτο* αναπαριστά με ρεαλιστικό τρόπο την ιστορία της Νόρας και του Χέλμερ, δίνοντας την εντύπωση μιας ιστορίας που θα μπορούσε να συμβεί και στην πραγματικότητα. Η ρεαλιστική απεικόνιση γίνεται εφικτή με:

- την επιλογή ενός ρεαλιστικού θέματος, τη σχέση δηλαδή ενός ζευγαριού μέσα στον γάμο
- τον φυσικό διάλογο με απλό και καθημερινό λεξιλόγιο (κατορθώνεται και μέσα από τη χρήση των πολλών σημείων στίξης)
- τη στιχομυθία (γρήγορος ρυθμός διαλόγου)
- τις σκηνικές οδηγίες (εντός και εκτός κειμένου) οι οποίες βοηθούν στη ρεαλιστική απεικόνιση του χώρου και των προσώπων.

ΧΕΝΡΙΚ ΨΕΝ
ΤΟ ΚΟΥΚΛΟΣΠΙΤΟ
ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΟΜΑΔΑ Α΄:

Στην α΄ στήλη να καταγράψετε **λέξεις ή φράσεις** που να δείχνουν την σταδιακή μεταστροφή της **Νόρας** και την οδηγούν στην απόφαση να εγκαταλείψει την οικογένειά της. Στη β΄ στήλη να καταγράψετε **σκηνικές οδηγίες** (εντός και εκτός κειμένου) που δείχνουν την πορεία της Νόρας σε αυτή την απόφαση.

Λέξεις/φράσεις	Σκηνικές Οδηγίες

A. Ο κόσμος της Νόρας/γυναίκας:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ΟΜΑΔΑ Β΄:

Στην α΄ στήλη να καταγράψετε **λέξεις ή φράσεις** που να δείχνουν τον τρόπο που αντιλαμβάνεται την πράξη της Νόρας ο **Χέλμερ**, αλλά και τον τρόπο που το αντιμετωπίζει αφού καταστρέφει το ομόλογο. Στη β΄ στήλη να καταγράψετε **σκηνικές οδηγίες** (εντός και εκτός κειμένου) που δείχνουν ενισχύουν τη στάση του Χέλμερ.

Λέξεις/φράσεις	Σκηνικές Οδηγίες

Β. Ο κόσμος του Χέλμερ/άνδρα:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Δημιουργική Γραφή:

Να επιλέξετε μία από τις πιο κάτω εργασίες:

1. «Για την προσέγγιση της εσωτερικής αλήθειας, ο Κωνσταντίν Στανισλάφσκι [Ρώσος σκηνοθέτης] πρότεινε στους μαθητές του [ηθοποιούς] εκτός των άλλων να κάνουν υποθετικές προτάσεις, δηλαδή προτάσεις που ξεκινούν με το μόριο “αν”. Να φαντάζονται, λόγου χάρη, πώς θα ένιωθαν και θα σκέφτονταν στην υποθετική κατάσταση “αν ήμουν τελείως άπορος ...”». Λαμβάνοντας υπόψη σας τα λόγια του Στανισλάφσκι, να υποθέσετε ότι είστε η Νόρα, αφού έχει εγκαταλείψει το σπίτι της. Να γράψετε μια σελίδα ημερολογίου όπου θα εξηγείτε, μέσα από τις σκέψεις της, τους λόγους που κατέληξε σε αυτή την απόφαση.
2. Φανταστείτε ότι είστε η Νόρα η οποία αφηγείται το τι ακριβώς συνέβη εκείνο το βράδυ, σε μια φίλη της. Επιλέξτε τα πιο σημαντικά σημεία του διαλόγου και μετατρέψτε τον ευθύ λόγο σε πλάγιο, ούτως ώστε να μπορέσετε να αφηγηθείτε τα συμβάντα. Χρησιμοποιήστε πρωτοπρόσωπη αφήγηση και όπου είναι απαραίτητο, ενσωματώστε στην αφήγησή σας τις σκηνικές οδηγίες.
3. Το τέλος του *Κουκλόσπιτου* είναι ασαφές και ανοιχτό. Όταν ο Χέλμερ ρωτάει τη Νόρα, αν θα πάψει ποτέ να τον θεωρεί έναν ξένο, η Νόρα απαντάει: «μόνο αν γινόταν το θαύμα [...] να αλλάζαμε τόσο που ο γάμος μας θα γινόταν ... αληθινή συμβίωση». Δώστε ένα δικό σας τέλος στην ιστορία της Νόρας. Το κείμενό σας μπορεί να είναι ποιητικό, πεζό ή θεατρικό.

Βιβλιογραφία:

- Γιάννης Μόσχος, *Ο Ερρίκος Ίψεν στην ελληνική σκηνή από τους Βρυκόλακες του 1894 στις αναζητήσεις της εποχής μας*, επιμ. Βάνια Παπανικολάου, Αμολγός, Αθήνα 2016.
- Νικηφόρος Παπανδρέου, *Ο Ίψεν στην Ελλάδα. Από την πρώτη γνωριμία στην καθιέρωση*, Κέδρος, Αθήνα 1983.
- Χένρικ Ίψεν, *Το κουκλόσπιτο*, μφρ. Γιώργος Σκεύας, επιμ. Παναγιώτης Μιχαλόπουλος, Κάπα Εκδοτική, Αθήνα 2016.
- Joan Templeton, *Ibsen's Women*, Cambridge University Press, Cambridge 1997.
- Michael Meyer, *Ibsen*, Penguin Books, Suffolk 1985.
- *The Cambridge Companion to Ibsen*, επιμ. James McFarlane, Cambridge University Press, Cambridge 2006 (1994).